

LA RESPONSABILITAT DE PROTEGIR: DE LA TEORIA A LA PRÀCTICA EN ELS NOUS CONFLICTES INTERNACIONALS

Erica Cazorla Tarrida

Introducció

L'aparició del concepte de la **Responsabilitat de Protegir (R2P)** busca poder gestionar les atrocitats en massa podent conciliar els principis de la sobirania nacional i l'imperatiu moral d'intervenir als conflictes amb fins humanitaris. Però la gestió feta per la comunitat internacional als nous conflictes internacionals porta a qüestionar-nos si hi ha consens sobre aquesta necessitat de protegir els ciutadans o si a l'hora de donar resposta a aquest tipus de conflictes encara perdura la recerca d'interessos nacionals sota el paradigma clàssic de seguretat.

Metodologia

Per respondre la pregunta cal, primer, extreure uns preceptes que siguin condicionants de l'ús de la R2P a partir de l'anàlisi de la noció del concepte. I, segon, aplicar els preceptes extrets en la gestió internacional de tres nous conflictes internacionals per veure si aquesta ha seguit o no la norma de protegir la població.

Els tres casos escollits per l'estudi són: Darfur, Líbia i la República Democràtica del Congo, doncs tots ells són conflictes intraestats on hi ha grans violacions de Drets Humans, responsabilitat del propi govern.

Resultats

Remetent-me als 3 pilars de l'informe "Fent efectiva la R2P" i als 6 criteris per l'acció militar de la ICISS, extrec 3 elements que indicant-nos QUÈ suposa l'acció, QUI la legitima i COM es gestiona poden, en cas de complir-se tots tres, representar una gestió internacional sota preceptes de la R2P:

1. **FI:** Evitar el patiment humà en cas de (o perill de) genocidi, crim de guerra, depuració ètnica i crims contra la humanitat, de manera que invocant la R2P s'actui per prevenir, respondre i reconstruir davant el conflicte concret.
2. **LEGITIMITAT D'INTERVENIR:** Tota mesura coercitiva ha de ser presa pel Consell de Seguretat de Nacions Unides.
3. **MECANISMES D'INTERVENCIÓ:** Tots els instruments dels Capítols VI, VII i VIII de la Carta de Nacions Unides de manera que:
  - (a) Les mesures coercitives s'usen com a últim recurs quan les mesures pacífiques demostrin ser insuficients i (b) són proporcionals a nivell de durada, amplada i intensitat i suposen una millora de la situació.

DARFUR

Fi	✗
Legitimitat d'intervenir	✓
Mecanismes d'intervenció	✗

LÍBIA

Fi	✓
Legitimitat d'intervenir	✓
Mecanismes d'intervenció	✓

RDC

Fi	✗
Legitimitat d'intervenir	✓
Mecanismes d'intervenció	✗

Conclusions

- El concepte de la R2P ha patit una llarga evolució des de la seva primera aparició l'any 2001 a l'informe de la ICISS, encara que com a norma és relativament nova i encara està en procés de consolidació.
- Continuen mancant unes pautes clares d'intervenció que permetin separar la R2P de les seves crítiques que la situen com una justificació per a la ingerència en la sobirania d'un altre estat per interessos propis.
- En els casos analitzats, excepte en el cas de Líbia, és difícil parlar d'una gestió sota preceptes de la R2P, el que ens porta a afirmar que més que un consens sobre la necessitat de protegir els ciutadans dels nous conflictes internacionals, ens trobem amb un ús discrecional de la R2P, subordinat a lògiques estatocèntriques, per a una millor recerca d'interessos nacionals.

La responsabilitat de protegir: De la teoria a la pràctica en els nous conflictes internacionals

Erica Cazorla Tarrida

1. Introducció

La comunitat internacional, dividida entre respecte de la sobirania nacional i l'imperatiu moral d'intervenir als conflictes amb fins humanitaris, no sempre ha sabut reaccionar davant atrocitats en massa i el seu debat relatiu a l'acció internacional ha conegut nombroses evolucions. Una etapa fonamental d'aquestes és la iniciada al 2001 amb l'aparició del concepte de la Responsabilitat de Protegir (R2P), que permet conciliar aquests dos principis.

Adoptat pels Estats membres de l'ONU al 2005, el principi R2P ha estat aplicat en la gestió de nous conflictes internacionals, conflictes intraestats on el propi govern amenaça la seguretat dels ciutadans. Aquestes aplicacions així com intervencions en altres conflictes, plantegen interrogants sobre si aquestes són resultat d'un nou consens dins la comunitat internacional de la necessitat de protegir els ciutadans o si reflecteixen la simple recerca d'interessos nacionals sota el paradigma clàssic de seguretat de la no ingerència.

Per donar resposta a aquest interrogant cal primer abordar què envolta la noció de la R2P, i segon, aplicar els preceptes d'aquesta en tres nous conflictes internacionals per veure si en la seva gestió s'ha actuat sota la norma de protegir la població o el paradigma clàssic de seguretat estatocèntrica.

2. Noció de la Responsabilitat de Protegir

2.1 Orígen i desenvolupament

La fi de la Guerra Freda marca l'inici de canvis normatius sobre gestió de conflictes a causa de la proliferació d'uns nous conflictes de caràcter intraestatal en els que trobem violacions massives de Drets Humans i que afloren un interès per les "intervencions militars per protegir les vides i el benestar dels civils"¹, és a dir, intervencions humanitàries. Qualificació sota la qual durant la dècada dels 90 s'intervé a Somàlia (1992), Rwanda (1994) o Kosovo (1999).

---

¹ Finnemore, M., "Constructing norms of humanitarian intervention" en Katzenstein, P. (ed), The Culture of National Security, Nueva Cork, Columbia U.P., 1996, p.154

Aquestes intervencions no responien a cap teoria completa que justificués l'entrada a un país infringint la sobirania pel que calia un marc teòric que pautés aquestes intervencions.

Al 2001 la Comissió Internacional sobre Intervenció i Sobirania dels Estats (ICISS)² per aconseguir consens internacional sobre com actuar en aquestes circumstàncies, ofereix el concepte de la **responsabilitat de protegir (R2P)**.

L'informe reconeix una responsabilitat subsidiària als estats, reconeixent que la responsabilitat de protegir la societat pertoca a l'Estat, i en cas de incapacitat o no voluntat de protegir-la, o en cas de ser l'autor d'aquests danys, a la comunitat internacional qui haurà d'actuar al seu lloc fent que la responsabilitat internacional prevalgui sobre el principi de no ingerència.

Aquesta prevalència s'explica des de la definició de sobirania com a doble responsabilitat: externa o westphaliana (de respectar la sobirania d'altres estats) i interna (de respectar l'integritat, dignitat i seguretat de la població del propi estat).

Segons l'Informe, la R2P conté tres dimensions: la prevenció, la reacció i la reconstrucció, i l'acció militar es considera mesura excepcional i extraordinària de la responsabilitat de reacció que s'ha d'ajustar als sis criteris clàssics de la jus ad bellum, la guerra justa: autoritat apropiada, causa justa, bona intenció, últim recurs, proporcionalitat de mitjans i possibilitats raonables.

El desenvolupament del concepte continua³, fins que els Estats membres de l'ONU l'adopten a l'aprovar el Document final de la Cimera Mundial de 2005, que hi fa referència als paràgrafs 138, 139 i 140 limitant l'aplicació a quatre crims: genocidi, crims de guerra, neteja ètnica i crims contra la humanitat⁴, de manera que no es reprenen tots els criteris per l'ús de la CIISE, però s'introdueix la R2P dins del mapa polític mundial.

Després de la primera referència oficial del Consell de Seguretat a la R2P (2006), al 2009 es presenta l'informe "Fent efectiva la Responsabilitat de Protegir", un document exhaustiu sobre la R2P que els paràgrafs 138 i 139 de la Cimera Mundial en una aproximació de 3 pilars:

- 1) L'Estat té responsabilitat de protegir la seva població del genocidi, els crims de guerra, la depuració ètnica i els crims de la humanitat i de la incitació de cometre'ls.
- 2) La comunitat internacional té responsabilitat d'alentar als Estats a que compleixin aquesta responsabilitat i prestar assistència al respecte
- 3) La comunitat internacional té responsabilitat d'utilitzar mitjans pacífics per protegir la població contra aquests crims i si no causa efecte, haurà d'estar disposada a adoptar mesures coercitives col·lectives per aquesta protecció.

---

² Comissió impulsada per Canadà i composta per un grup d'experts internacionals liderats per dos copresidents, Gareth Evans i Mohammed Shoun.

³ Veure ANNEX 1 per a una cronologia de l'evolució del concepte

⁴ Veure ANNEX 2 per a les definicions dels quatre crims als qui es pot aplicar la R2P

2.2 Preceptes i criteris per a l'ús de la Responsabilitat de Protegir

Remetent-me als tres pilars de l'informe "Fent efectiva la Responsabilitat de Protegir" i als 6 criteris per l'acció militar de la Comissió, extrec tres elements que ens permetrien parlar d'una actuació sota preceptes de R2P:

- FI (o QUÈ suposa l'acció): Evitar patiment humà en cas de **genocidi, crims de guerra, depuració ètnica i crims contra la humanitat**, manera que **invocant la R2P** s'actui **prevenint** per no patir aquests crims, **responent** en cas d'arribar a aquestes situacions i **reconstruint** a poder proporcionar a l'Estat mecanismes propis per a poder tornar a assegurar la protecció de la població.
- LEGITIMITAT D'INTERVENIR (o QUI legitima l'acció): Tot instrument pot ser utilitzat per **organitzacions regionals** per prevenir o protegir la població, però cap mesura coercitiva pot ser presa sense autorització del **Consell de Seguretat**.
- MECANISMES D'INTERVENCIÓ (o COM es gestiona): S'utilitzen tots els instruments dels **Capítols VI, VII i VIII de la Carta de Nacions Unides⁵ de manera que:**
  1. Primerament s'usen mesures pacífiques dels **Capítols VI, VII** de la Carta de l'ONU i en cas de ser insuficients, mesures d'**acció coercitiva** en virtut del **Capítol VII** de la Carta de l'ONU.
  2. La mesura coercitiva és **proporcional** a nivell de durada, amplada i intensitat i suposa la **millora** de la situació

2.3 Dilemes i controvèrsies al voltant de la R2P

Els dilemes o controvèrsies al voltant de la R2P estan relacionats a tres temes centrals:

1. Les causes d'actuació: S'especifiquen els crims mereixedors de protecció, però no es defineixen, deixant la concreció a normes internacionals convencionals o consuetudinàries. Això crea problemes doncs, per exemple la depuració ètnica s'identifica al conflicte iugoslau però no té vigència normativa autònoma.

El criteri de bona intenció és un criteri abstracte que fa impossible estar segur que els estats que intervenen no dissimulen motivacions polítiques o oportunistes, darrere motivacions humanitàries.

2. Sobirania: Els estats contraris a la R2P argumenten que aquesta és una façana darrera la qual les lògiques d'intervenció continuen vinculades a la defensa tradicional de l'interès nacional i no a un interès humanitari i, per tant, la R2P no és més que un nou mecanisme per a poder justificar velles pràctiques intervencionistes de potències occidentals.

3. L'estructura de NNUU: No facilita respostes ràpides i com cada cas ha de ser tractat per separat finalment un dels cinc estats amb dret a vet pot no permetre l'intervenció en un conflicte concret a causa d'aliances o interessos nacionals.

---

⁵ Veure ANNEX 3 per a veure mecanismes i instruments inclosos dins els Capítols VI, VII i VIII de la Carta de NNUU

3. Acció de la R2P: tres casos concrets

Per determinar si la gestió internacional en tres conflictes (Darfur, RDC i Líbia) exemples de conflictes intraestats on hi ha violacions de Drets Humans, responsabilitat del propi govern i que com els nous conflictes internacionals es caracteritzen per expressar rivalitats internes i enemistar a faccions, ètnies o individus que viuen dins d'un Estat, involucrant tota la població per la supervivència o la dominació⁶ ha seguit els preceptes estipulats per la R2P o si s'ha mantingut sota el paradigma de la no ingerència, cal veure si s'han complert els preceptes esmentats al punt 1.2.

3.1 DARFUR

Conflicte

Darfur, situada a l'extrem nordoest del Sudan, pateix una crisi amb arrels polítiques i socials complexes, doncs més que un problema ètnic, el conflicte és una disputa territorial vinculada al augment de la població i la conseqüent escassetat de terres⁷ que comença al 2003, com continuació de la Segona Guerra Civil del Sudan, quan s'aguditzen les tensions entre la població negra i la d'origen àrab per la competència pels escassos recursos de Darfur.

Davant d'aquesta situació dos grups africans rebels: El Moviment Justícia i Igualtat (JEM) i l'Excèrcit de Liberació de Sudan (SLA) acusen el Govern sudanès d'oprimir la població negra i comencen els atacs. Atacs als que el Govern respon amb operacions a gran escala amb força aèria i janjaweed, ramaders àrabs nòmades armats, que provoquen èxodes massius i l'ús de la violació com a arma de guerra.

Gestió internacional del conflicte

INSTRUMENTS PACÍFICS

Resolució 1547 (2004): Sota el capítol VI de la Carta de l'ONU, Consell de Seguretat assenyala la necessitat de la firma d'un Acord de Pau i crea un equip per facilitar contactes entre les parts i donar suport després de la signatura d'aquest.

Resolució 1556 (2004): Sota el capítol VII de la Carta de l'ONU, aprova el desplegament d'observadors de la Unió Africana, demana que es desarmi als Janjaweed i portin als líders a judici i imposa un embargament d'armes.

Com aquestes trobem les resolucions 1564 (2004), 1574 (2004), 1590 (2004), 1591 (2005), 1593 (2004), 1665 (2006) i 1679 (2006).

---

⁶ Kaldor M., "Las Nuevas Guerras. La violencia organizada en la era global", Kriterion Tusquets editores, Barcelona, 2001, p.83

⁷ Alaminos, María Ángeles (2008): "El conflicto de Darfur: un reto para la credibilidad de la Unión Africana", *UNISCI Discussion Paper*, Universidad Complutense de Madrid, Madrid, pp. 239-240

INSTRUMENTS COERCITIUS

Resolució 1706 (2006): Amparant-se en el capítol VII i remetent-se a la resolució 1674 – la primera on es fa referència oficial a la R2P – autoritza el desplegament de les tropes de manteniment de la pau de Nacions Unides a la regió.

Resolució 1769 (2007): el Consell de Seguretat aprova, l'enviament de 19.555 soldats i 6.432 policies a la regió. La força multinacional, l'UNAMID, complementa així les tropes de la Unió Africana (AMIS) que es troben a la zona.

Conclusió

- **FI:** S'invoça la R2P (**resolució 1706**), encara que el conflicte no és qualificat en cap document oficial de l'ONU com a qualsevol dels 4 crims que justifiquen la R2P
- **LEGITIMITAT D'INTERVENIR:** El Consell de Seguretat genera documentació per la gestió del conflicte
- **MECANISMES D'INTERVENCIÓ:**

Abans d'utilitzar mesures coercitives s'utilitzen instruments pacífics 2. La decisió coercitiva presa (**resolució 1706**) és insuficient ja que: no és ràpida ni eficaç (pel desplegament calia el consentiment del Sudan, qui sent responsable de la situació, no l'accepta) i els recursos, tropes i personal enviats posteriorment són escassos: al 2007, segueixen arribant armes russes a Darfur, la prohibició de vols ofensius no s'aplica per l'alt cost que implica el control i les sancions econòmiques no sorgeixen efecte.⁸

Tot això provoca que la situació al Darfur deteriori⁹ i es mostri que la gestió del conflicte no segueix els preceptes de la R2P si no que respon més a una gestió de seguretat estatocèntrica.

3.2 REPÚBLICA DEMOCRÀTICA DEL CONGO

Conflicte

Des de la independència de la República Democràtica del Congo (RDC), els conflictes violents a l'est del país van lligats a l'accés a la terra, el reconeixement de les identitats ètniques, la lluita pel poder polític i la corrupció de l'Estat

¹⁰. Encara que la Segona Guerra de la RDC acaba al 2003, els crims contra la humanitat contra la població civil no acaben, deixant pas a una nou conflicte a molts nivells:

A nivell local, diferents agravis acumulats entre poblacions creen tensió, a nivell nacional, la gran inestabilitat política (demostrada amb les eleccions de 2006 i 2011), la corrupció i l'escalada de violència entre grups rebels (amb demandes identitàries i polítiques, com el grup M23) i polítics

---

⁸ «Khartoum defying Darfur embargo», BBC News, 24 de agosto de 2007

⁹ Segons l'informe del Secretari General sobre l'Operació de Darfur, l'informe del Secretari General de l'Unió Africana i la resolució 1935 (2010) del Consell de Seguretat.

¹⁰ Royo J.M. "La guerra de la RD Congo, más allá de sus recursos", *Quadern de Construcció de Pau* núm. 11, desembre 2009

enfrentats mobilitzen els civils en benefici propi el que suposa un conflicte amb grans violacions de Drets Humans i a nivell internacional, grans multinacionals comercien amb recursos naturals explotats al Congo i països com Rwanda intervenen de certa manera per a agreujar el conflicte i veure's afavorits.¹¹

Gestió internacional

INSTRUMENTS PACÍFICS

Nombroses resolucions (**Resolució 1493 (2003)**, **Resolució 1771 (2007)** **Resolució 1807 (2008)**, **Resolució 1857 (2008)** o **Resolució 1896**) amparant-se en els capítols VI i VII de la Carta de NNUU imposen sancions econòmiques, congelació d'actius, prohibicions de viatjar i embargament d'armes.

INSTRUMENTS COERCITIUS

Resolució 1279 (1999) – amparant-se en el capítol VII de la Carta de Nacions Unides estableix una missió pel manteniment de la pau a la RDC, la MONUC, amb objectiu de monitoritzar el procés de pau de la Segona Guerra del Congo i intentar gestionar els conflictes posteriors.

Resolució 1856 (2008) – Amplia el mandat de la MONUC, permetent-li utilitzar "tots els mitjans necessaris" per protegir els civils i treballadors humanitaris i per garantir la seguretat necessària per les operacions de l'ONU i la supervisió del procés de pau.

Aquesta missió, que al 2011 passa a anomenar-se MONUSCO (Resolució 1925 (2010)) encara perdura a dia d'avui amb més de 19.000 efectius militars estacionats al país i el 90% de forces desplegades a l'est del Congo.¹²

Conclusió

- **FI:** En cap document oficial ni s'invoca la R2P ni és qualifica el conflicte com un dels 4 crims que la justificarien.
- **LEGITIMITAT D'INTERVENIR:** El Consell de Seguretat genera documentació per la gestió del conflicte
- **MECANISMES D'INTERVENCIÓ:**
  1. Una mesura coercitiva (Resolució 1279) es presa anteriorment a l'ús d'instruments pacífics per la resolució del conflicte
  2. Les decisions coercitives preses son insuficients: ni la MONUSCO ni les sancions han demostrat ser eficaces com mostren les morts i violacions que continuen al territori. Motiu pel qual, al 2013 la RDC sol·licita la modificació del mandat de la missió de la ONU per a que sigui més efectiva per a la protecció dels civils.¹³

---

¹¹ Royo, J.M. "República Democrática del Congo: un estat de la qüestió." ICIP, 2013. p. 25

¹² Ibíd., p.100

¹³ "La R.D. Congo pide la modificación del misión ONU para que proteja a civiles", ABC, 14 de enero de 2013

La gestió del conflicte del Congo no pot ser explicada sota preceptes de la R2P. Ens trobem amb un conflicte que respon als preceptes de seguretat estatocèntrica i de no ingerència –el primer desplegament de la MONUSCO queda autoritzat per la RDC–, fet que pot estar relacionat amb la quantitat d'interessos, que com la ONU documenta¹⁴, països com Uganda, Rwanda o grups rebels i actors privats tenen en l'explotació dels recursos minerals de la regió.

3.3 LÍBIA

Conflicte

El conflicte de Líbia, iniciat el febrer de 2011, es tracta d'un conflicte en territori libi que enfronta al govern de Muamar el Gadafi contra els seus opositors.

La guerra que té els orígens a la primavera àrab, comença amb la sublevació i control d'algunes àrees pels manifestats contra el règim de Gadafi que reclamen reformes polítiques i econòmiques, i que davant la intransigència governamental i la repressió duta a terme pel govern central acaba provocant un conflicte armat.

Aquest conflicte acaba portant a atacs sistemàtics del govern de Gadafi a la població el que suposa l'entrada al conflicte de l'ONU i l'OTAN.

Gestió internacional

INSTRUMENTS PACÍFICS

Resolució 1970 (2011): imposa sancions (embargo d'armes, prohibicions de viatge i congelació d'actius) i crida l'assistència humanitària.

INSTRUMENTS COERCITIUS

Resolució 1973: es reforcen les sancions, s'estableix una zona de prohibició de vols i autoritza als estats a prendre mesures per protegir els civils. Suposa la intervenció de la OTAN qui mitjançant la intervenció aèria i l'enviament d'assessors militars, és decisiva en el triomf dels rebels i la fi del conflicte.

Conclusió

- **FI:** Davant el perill de que la població pugui patir un genocidi, s'invoca la R2P.
  - **LEGITIMITAT D'INTERVENIR:** El Consell de Seguretat genera documentació per la gestió del conflicte
  - **MECANISMES D'INTERVENCIÓ:**
    1. Es prenen mesures pacífiques (**Resolució 1970**) i és en el moment en què demostren no funcionar que es prenen mesures coercitives (**Resolució 1973**)
    2. Amb l'intervenció al conflicte de l'OTAN i posterior fi de la guerra, un nou govern queda al poder i l'ONU adopta una nova resolució per ajudar a la reconstrucció del país (S/RES/2009), el que ja pertany a l'etapa de reconstrucció de la responsabilitat de protegir.
- Tots els criteris queden, en aquest cas, complerts, pel que podem dir que la gestió internacional de Líbia sí respon als preceptes de la R2P.

---

¹⁴ La ONU documenta l'explotació de recursos minerals a la Resolució 1653 (2006) i al Informe Final del Grup d'Experts de 2008

4. Conclusions

Després d'analitzar el concepte i l'acció concreta de la R2P en tres nous conflictes internacionals trobem que aquest ha patit una llarga evolució des de la seva primera aparició a l'informe de la ICISS. Una evolució que ha suposat molta documentació sobre com, amb què i amb qui s'ha d'actuar si es vol protegir la població d'uns crims internacionals concrets però que no evita que el concepte, relativament nou i en procés de consolidació, necessiti encara la definició d'uns preceptes clars d'intervenció que ajudin a separar la R2P de la seva crítica més cruenta que la mostra com una justificació per a la ingerència en la sobirania d'un altre estat per interessos propis.

De fet, com hem pogut veure en els casos analitzats, excepte en el cas de Líbia, és molt difícil dir que la comunitat internacional actua sota preceptes de la R2P davant els nous conflictes, el que porta a fer-nos veure que més enllà de que el concepte no estigui prou madur, la comunitat internacional l'ha utilitzat de forma discrecional subordinant el seu ús en conflictes similars a lògiques estatocèntriques intentant a partir de la invocació o no de la R2P defensar millor els interessos propis que cada Estat té en un conflicte o regió.

BIBLIOGRAFIA

- Responsabilitat de Protegir

Documentació oficial de Nacions Unides

Annan, Kofi. "In Larger Freedom: Toward Development, Security and Human Rights for All." (United Nations A/59/2005, 2005)

Asamblea General, Documento final de la cumbre mundial 2005, A/Res/60/1, 24 octubre de 2005

Asamblea General, Alerta temprana y evaluación y la responsabilidad de proteger, A/64/864, 14 de julio de 2010

Ban, Ki-moon, "Report of the Secretary General – Implementing the Responsibility to Protect" (UN A/63/677, 12 January 2009)

Ban, Ki-Moon, La función de los mecanismos regionales y subregionales para hacer efectiva la responsabilidad de proteger (S/2011/393, 28 de junio de 2011)

Ban, Ki-moon, "Report of the Secretary General – Early warning, assessment and the Responsibility to Protect" (UN A/64/864, 14 July 2011)

Ban, Ki-Moon "“Responsability to Protect - timely and decisive reponse”. (A/66/874-S2012/578, 24 noviembre 2012

Comisión Internacional sobre la Intervención y Sobirania de los Estados, La responsabilidad de proteger, diciembre de 2011

Consejo de Seguridad de Naciones Unidas. Resolución 1674, aprobada en la sesión 5430 del Consejo de Seguridad, S/RES/1674, 28 de abril de 2006 [sobre la protección de civiles en conflictos armados]

Llibres

Bellamy, A. "Responsability to Protect" (Cambridge, Polity Press, 2009)

Kaldor, M., "Las Nuevas Guerras. La violencia organizada en la era global", Kriterion Tusquets editores, Barcelona, 2001

Moreau, D., "monde d'ingérence" (Paris, Presses de Sciences Po, 1997)

Thakur, R. "The United Nations, Peace and Security: From Collective Security to the Responsibility to Protect." (Cambridge University Press, 2006)

Articles especialitzats

Arredondo, "La Responsabilidad de Proteger: de la noción a la acción" en *Pensamiento propio*, num 29, 1-6/2009. Vist el 8 de maig a www.cries.org/wp-content/uploads/2010/05/La-R2P-de-la-nocion-a-la-accion_Arredondo.pdf

Bajoria, J. "The Dilemma of Humanitarian Intervention." en *Council on Foreign Relations*, Març 2011. Vist el 8 de març En <http://www.cfr.org/human-rights/dilemma-humanitarian-intervention/p16524>

Barbe, E "Instituciones, normas y conflictos: Los años devorados por las langostas" en Eva Vázquez Gómez, Mª Dolores Adam Muñoz y Noé Comago Prieto (coord.), *El arreglo pacífico de controversias internacionales*, (XXIV Jornadas de la Asociación Española de Profesores de Derecho internacional y relaciones), Valencia, Tirant lo Blanch, 2012 (en prensa)

Chandler, D "The Responsibility to Protect? Imposing the liberal peace", *International Peacekeeping*, vol 11, num 1, 2004, p.59-8. Vist el 24 abril en www.iilj.org/courses/documents/DavidChandlerTheResponsibilitytoProtect.ImposingtheLiberalPeace.pdf

Evans, G "Preventing Mass Atrocities: Making the Responsibility to Protect a Reality," en *International Crisis Group*. 10 Octubre 2007, Vist el 9 de març <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=5116&l=1>

Fernández, G, "Lo que la Responsabilidad de Proteger significa", *Instituto de Estudios sobre Conflictos y Acción Humanitaria*, 30 de marzo de 2011,(Vist el 17 d'abril) http://www.iecah.org/web/index.php?option=com_content&id=1478:lo-que-la-responsabilidad-de-proteger-significa-&Itemid=9

Finnemore, M., "Constructing norms of humanitarian intervention" en Katzenstein, P. (ed), *The Culture of National Security*, Nueva Cork, Columbia U.P., 1996 (vist el 6 d'abril) http://wikisum.com/w/Finnemore:Constructing_norms_of_humanitarian_intervention

García, R "La "responsabilidad de proteger": un nuevo papel para Naciones Unidas en la gestión de la seguridad internacional", *Revista Electrónica de Estudios Internacionales*, 2006, p. 1-18. (Vist el 7 d'abril) <http://www.reei.org/index.php/revista/num11/articulos/responsabilidad-proteger-nuevo-papel-para-naciones-unidas-gestion-seguridad-internacional>

Garrigues, J "La responsabilidad de proteger: De un principio ético a una política eficaz", en *La realidad de la ayuda 2007-2008*, Barcelona, Intermón OXFAM, p.155-182 (Vist el 7 d'abril) <http://www.fride.org/publicacion/298/la-responsabilidad-de-proteger:-de-un-principio-etico-a-una-politica-eficaz>

Hamilton, R, "Responsability to protect from document to doctrine – but what of implementation" *Harvard Law School Human Rights Journal*, vol 19, 2006, p.289-318 (Vist el 16 de maig) a www.responsibilitytoprotect.org/index.php?module=uploads&func=download&fileId=261

Holt, V K. and Berkman, T C. "The Impossible Mandate? Military Preparedness, the Responsibility to Protect and Modern Peace Operations". *The Henry L. Stimson Center*, Septiembre 2006. Vist el 14 de maig a http://www.operationspaix.net/IMG/pdf/Complete_Document-TheImpossible_Mandate-Holt_Berkman.pdf

Jacoste, E "La responsabilidad de proteger: Reflexiones sobre su fundamento y articulación", *Anuario Español de Derecho Internacional*, número 22, 2006, pp. 285-310. Vist el 13 de maig a http://dspace.unav.es/dspace/bitstream/10171/22091/1/ADI_XXII_2006_09.pdf

Martín, S "¿Un nuevo concepto de seguridad?: La responsabilidad de proteger de la comunidad internacional ante los conflictos armados de la posguerra fría", *Hegoa*, 2007, (Vist el 10 d'abril) http://www.hegoa.ehu.es/congreso/bilbo/komu/5_Conflictos/6_Maria-Serrano.pdf

Marclay, E, "La Responsabilité de Protéger: Un nouveau paradigme ou une boîte à outils?", *Étude Raoul-Dandourand* n° 10, 2005 (Vist el 13 de maig) www.dandurand.uqam.ca/uploads/files/publications/etudes_raoul_dandurand/etude_rd_10_emarclay_couv.pdf

Mesa, M "La prevención de los conflictos y la construcción de la paz en el seno de Naciones Unidas: De las palabras a la acción", *Anuario CEIPAZ 2008-2009*, num 2, 2009, p.50-78 (Vist el 13 de maig) <http://www.ceipaz.org/images/contenido/02.%20manuela%20mesa.pdf>

Molier, G: "Humanitarian Intervention and the Responsibility to Protect After 9/11", *Netherlands International Law Review* vol. 53, no. 1 (2006), p. 37-62 Vist el 06/05/2013 en <http://journals.cambridge.org/action/displayFulltext?type=1&fid=430516&jid=NLR&volumeld=53&issuelid=01&aid=430515&bodyld=&membershipNumber=&societyETOCSession=>

Themner, L y Wallesteen, P, "Armed conflict, 1946-2010", *Journal of Peace Research*, vol. 48, num. 4, julio 2011, pp. 525-536, (Vist el 9 d'abril) <http://jpr.sagepub.com/content/48/4/525>

Warner, D "Responsibility to Protect and the Limits of Imagination", *The International Journal of Human Rights*, vol. 7, n. 3, 2003, pp. 154-159. (Vist el 17 d'abril) <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13642980310001726186>

Weiss, T. G. "The sunset of humanitarian intervention? The responsibility to protect in a unipolar era" *Security Dialogue*, vol 35, num 2, 2004. (Vist el 13 maig) <http://sdi.sagepub.com/content/35/2/135.full.pdf+html>

Wilson, D "Responsabilidad de proteger: De la teoría a la práctica," *Informe de Conferencia.08*, FRIDE, marzo de 2009. Vist el 13 de maig. http://www.fride.org/descarga/CR08_Responsibility_to_protect_ESP_jun09.pdf

- Cas Darfur

Documentació oficial de Nacions Unides

Consejo de Seguridad de Naciones Unidas. Resolución 1547, aprobada en la sesión 4988 del Consejo de Seguridad, S/RES/1547, 11 de junio de 2004 [aplaude el acuerdo entre el gobierno de Sudán y SPLA/M de trabajar para un alto al fuego]

Consejo de Seguridad de Naciones Unidas. Resolución 1556, aprobada en la sesión 5015 del Consejo de Seguridad, S/RES/1556, 30 de julio de 2004 [se pide el desarme de la milicia Janjaweed]

Consejo de Seguridad de Naciones Unidas. Resolución 1706, aprobada en la sesión 5519 del Consejo de Seguridad, S/RES/1706, 31 de agosto de 2006 [expande el mandato de la UNMIS, incluye despliegue en Darfur para reforzar el Acuerdo de Paz]

Consejo de Seguridad de Naciones Unidas. Resolución 1769, aprobada en la sesión 5727 del Consejo de Seguridad, S/RES/1769, 31 de julio de 2007 [establece la Operación híbrida de la UA y la ONU (UNAMID) por 12 meses]

Articles especialitzats

Alaminos, M.A. (2008): "El conflicto de Darfur: un reto para la credibilidad de la Unión Africana", *UNISCI Discussion Paper*, Universidad Complutense de Madrid, Madrid, pp. 239-284. Vist el 4 de maig a <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2522532&orden=147445&info=link>

Clough, M. "Darfur: Whose Responsibility to Protect," Human Rights Watch, January 2005, Visto el 13 de abril <http://hrw.org/wr2k5/darfur1.htm>

Cohen, R (2005): "The international response to Darfur", *Forced Migration Review*, Refugees Studies Centre, University of Oxford, Oxford, p. 7-28. Vist el 5 de maig a http://www.brookings.edu/~media/research/files/articles/2005/5/26darfur-cohen/20050526_fmrdarfur.pdf

"Empty Promises? Continuing Abuses in Darfur, Sudan: A Human Rights Watch Briefing Paper." *Human Rights Watch*. 11 Agost 2004. Vist el 4 de maig a <http://hrw.org/backgrounders/africa/sudan/2004/sudan0804.pdf>

Flint, J. "Darfur Destroyed Ethnic Cleansing by Government and Militia Forces in Western Sudan". Human Rights Watch. Julio 2004. Vist el 6 de maig a www.hrw.org/reports/2004/sudan0504/

«Khartoum defying Darfur embargo», BBC News, 24 de agosto de 2007, Vist el 18 d'abril <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/6961066.stm>

Wouter, C. "Darfur: entre la marginación y la ignorancia". *Cuaderno número 10 del Instituto de Estudios sobre Conflictos y Acción Humanitaria (IECAH)*, Madrid, 2008. Vist el 6 de maig a <http://www.iecah.org/web/images/stories/publicaciones/cuadernos/descargas/Cuaderno10.pdf>

- Cas RDC

Documentació oficial de Nacions Unides

Consejo de Seguridad de Naciones Unidas. Resolución 1856, aprobada en la sesión 6055 del Consejo de Seguridad, S/RES/1856, 22 de diciembre de 2008 [despliegue de personal militar, observadores, policía en RDC]

Consejo de Seguridad de Naciones Unidas. Resolución 1857, aprobada en la sesión 6056 del Consejo de Seguridad, S/RES/1857, 22 de diciembre de 2008 [extiende el embargo de armas en RDC]

Consejo de Seguridad de Naciones Unidas. Resolución 1896, aprobada en la sesión 6225 del Consejo de Seguridad, S/RES/1896, 30 de noviembre de 2009 [extiende el embargo de armas en el conflicto de RDC]

Articles especialitzats

"Congo minerals trade in balance. Opportunities and obstacles to demilitarisation", *Global Witness*, maig 2011. Vist el 14 de maig a <http://www.globalwitness.org/sites/default/files/library/Congo%27s%20mineral%20trade%20in%20the%20balance%20low%20res.pdf>

"Democratic Republic of the Congo, «If you resist, we'll shoot you», The Democratic Republic of the Congo and the case for an effective Arms Trade Treaty". *Amnistia Internacional*. Juny 2012. Vist el 13 de maig a <http://www.amnesty.org/en/library/asset/AFR62/007/2012/en/cdd8cdd9-913f-4dc5-8418-71d2eedbdde0/afr620072012en.pdf>.

Prunier, G. "Armed Movements in Sudan, Chad, CAR, Somalia, Eritrea and Ethiopia" *Center for International Peace Operations*, febrer 2008. vist el 13 de maig a http://www.humansecuritygateway.info/documents/CIPO_ZIF_armed_movementsinSudanChadCARSomaliaEritreaEthiopia.pdf

Royo J.M, "La guerra de la RD Congo, más allá de sus recursos" *Quadern de Construcció de Pau* núm. 11, desembre 2009. vist el 15 de maig a <http://escolapau.uab.cat/img/qcp/rdcongo.pdf>

Royo, J.M. "República Democràtica del Congo: un estat de la qüestió." *ICIP*, 2013. vist el 15 de maig a <http://www20.gencat.cat/docs/icip/Continguts/Publicacions/Documents%20i%20informes/Arxius/Congo.pdf>

«UN troops “armed DR Congo rebels”», *BBC*, 28 d'abril 2008. Vist el 6 de maig a <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7365283.stm>

- Cas Líbia

Consejo de Seguridad de Naciones Unidas. Resolución 1970, aprobada en la sesión 6491 del Consejo de Seguridad, S/RES/1970, 26 de febrero de 2011 [condena la respuesta del gobierno Gadafi, dicta embargo de armas, congela activos financieros y limita la libertad de movimientos]

Consejo de Seguridad de Naciones Unidas. Resolución 1973, aprobada en la sesión 6498 del Consejo de Seguridad, S/RES/1973, 13 marzo de 2011 [autoriza tomar medidas necesarias en Libia para proteger civiles y la creación de una zona de exclusión aérea]

Articles especialitzats

Bellamy A. J., Williams P.D., « The new politics of protection? Côte d'Ivoire, Libya and the responsibility to protect », en *International Affairs*, vol. 87, issue 4, julio 2011, p. 835-859. Vist el 12 de maig en www.chathamhouse.org/sites/default/files/87_4BellamyWilliams.pdf

Fernández, E., “Intervención en Libia: la responsabilidad de proteger a debate”, *Cuadernos Electrónicos de Filosofía del Derecho*, n.22 (2011). Vist el 10 de març <http://ojs.uv.es/index.php/CEFD/article/download/905/459.pdf>

Jason, M.A., “Intervention de l'OTAN en Libye “Responsabilité de Protéger” ou ingérence?”. *Institut de Relations Internationales et Strategiques. IRIS*. Octubre 2011. Vist el 15 de maig a www.iris-france.org/docs/kfm_docs/docs/obs-monde-arabe/2011-10-18-r2p-et-libye.pdf

Mestres, L. “Porqué Libia no es Irak para España: La responsabilidad de proteger” *Opinión CIDOB*, n°113. Marzo de 2011. Vist el 14 de maig a http://www.cidob.org/ca/publicacions/opinio/seguridad_y_politica_mundial/porque_libia_no_es_irak_para_espana_la_responsabilidad_de_proteger

Williams, P; “The Road to Humanitarian War in Libya” *Global Responsibility to Protect Journal* . Volume 3, Number 2, p. 26-45 June 2011. Vist el 14 de març a <http://booksandjournals.brillonline.com/content/10.1163/187598411x603025>

ANNEXOS

ANNEX 1

Cronologia de l'evolució del concepte de R2P

Any	Document	Tipus de Document	Evolució
2001	"The Responsibility to Protect"	Informe de la ICISS	Conclou que els estats tenen la responsabilitat de protegir la seva població, però en cas de no protegir-la la comunitat internacional serà la responsable d'intervenir amb motiu de protecció
2004	"A more Secure World, Our Shared Responsibility"	Informe del Grup d'Alt Nivell sobre les amenaces i els desafiaments i el canvi	L'informe inclou 101 recomenacions de com el món ha de superar col·lectivament els reptes, entre aquestes recomenacions s'inclou la implementació de la R2P
2005	"In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights to All"	Informe del Secretari General de Nacions Unides	Document per a la preparació de la 60 ^a sessió de l'Assamblea General. El Secretari General recomana als estats adoptar la norma naixent de la R2P
2005	Document Final de la Cimera Mundial		Als paràgrafs 138-139 apareix la R2P, arribant al consens de la Responsabilitat de Protegir la població del genocidi, els crims de guerra, les netejes ètniques i es crims contra l'humanitat
2006	Resolució sobre la Protecció de Civils als Conflictes Armats	Resolució 1674 del Consell de Seguretat de Nacions Unides	Primera referència oficial del Consell de Seguretat a la R2P, reafirmant les provisions dels paràgrafs 138 i 139 del Document Final
2007	-	-	Ban Ki Moon crea la figura d'Assessor Especial sobre la Responsabilitat de Protegir
2009	"Implementing the Responsibility to Protect"	Informe del Secretari General de Nacions Unides	Traducció dels paràgrafs 138 i 139 en una aproximació de 3 pilars: 1) La protecció correspon a l'estat, 2) assistència internacional i capacitat de construir, i 3) respostes ràpides i decisives
2009	A/RES/63/308	Resolució de l'Assamblea General sobre la Responsabilitat de Protegir	Expressa l'interès de tots els estats membres de l'ONU en "continuar considerant la responsabilitat de protegir"
2010	"Early Warning, Assessment and the Responsibility to Protect"	Informe del Secretari General de Nacions Unides	Identifica punts positius i negatius dels mecanismes d'alerta temprana i proposa maneres d'augmentar la capacitat de l'ONU per ser més eficaç en es seves intervencions
2011	"The Role of Regional and Sub-Regional Arrangements on Implementing the Responsibility to Protect"	Informe del Secretari General de Nacions Unides	Assenyala al necessitat d'establir una col·laboració mundial-regional eficaç per ajudar a assumir la R2P
2012	"Responsability to Protect - timely and decisive reponse"	Informe del Secretari General de Nacions Unides	Examina eines i socis amb què s'ha d'actuar quan un Estat no protegeix a la seva població

ANNEX 2

Definicions

Genocidi

Qualsevol dels actes perpetrats amb la intenció de destruir total o parcialment, un grup nacional, ètnic, racial o religiós com a tal; aquests actes inclouen la matança de membres del grup, lesions greus a l'integritat física o mental dels membres del grup, sotmetiment intencional del grup a condicions d'existència que comportin la seva destrucció física, total o parcial, mesures destinades a impedir naixements en el si del grup, trasllats per la força de nens del grup a un altre grup.

Font: Article 6 de l'Estatut de Roma de la Cort Penal Internacional

Crim contra la humanitat

Qualsevol dels actes perpetrats com part d'un atac generalitzat o sistemàtic contra una població civil com: assassinat, extermini, esclavitud sexual o qualsevol tipus de violència sexual de gravetat comparable, persecució d'un grup o col·lectivitat amb identitat pròpia per motius polítics, racials, nacionals..., desaparició forçada de persones, apartheid i altres actes que causin intencionalment grans patiments o atemptin greument contra la integritat física o salut mental.

Font: Article 7 de l'Estatut de Roma de la Cort Penal Internacional

Crim de guerra

Infraccions greus dels Convenis de Ginebra del 12 d'Agost de 1949 com: homicidi intencional, tortura o tractes inhumans, experiments biològics inclosos, el fet de causar deliberadament grans patiments o d'atemptar greument contra la integritat física o la salut, la destrucció i apropiació de béns, no justificats per necessitats militars, i efectuats a gran escala, il·licita i arbitràriament, el fet de forçar a un presoner de guerra o a una altra persona protegida a servir en les forces d'una Potència enemiga, el fet de privar deliberadament a un presoner de guerra o a una altra persona protegida del seu dret de ser jutjat legítim i imparcialment, a deportació o el trasllat il·legal o el confinament il·legal, la presa d'ostatges. O altres violacions greus de les lleis de conflictes armats com: dirigir intencionalment atacs contra la població o béns civils o contra personal, instal·lacions, material o unitats d'una missió de manteniment de la pau o d'assistència humanitària en conformitat amb la Carta de Nacions Unides, entre altres.

Font: Article 8 de l'Estatut de Roma de la Cort Penal Internacional

Neteja ètnica

Practiques dissenyades per moure grups humans específics de àrees concretes - en un estat o a través de les fronteres d'un estat -. Purga sistemàtica del grup ètnic que exerceix control en un territori sobre un altre o altres grups ètnics per intentar forçar el seu desplaçament. (En aquesta pràctica l'èmfasi es fa al moviment més que a l'aniquilació, el que la distingeix del genocidi)

Font: Forsythe, D "Encyclopedia of Human Rights: Volume 1"; 2009 p. 167

ANNEX 3

Mecanismes i instruments per a dur a la pràctica la R2P

Com L'Informe "La responsabilitat de protegir: resposta oportuna i decisiva" del Secretari General Ban Ki Moon indica els mecanismes d'intervenció amb els què la comunitat internacional comptarà per a poder protegir a la població civil contra el genocidi, els crims de guerra, la depuració ètnica i els crims contra la humanitat són els inclosos dins els Capítols VI, VII i VIII de la Carta de NNUU.

El que significa: arranjament pacífic de controvèrsies en virtut del Capítol VI, acció en cas d'amenaques a la pau, trencament de la pau o actes d'agressió en virtut del Capítol VII i acció d'acords regionals o subregionals en virtut del Capítol VIII.

D'aquesta manera, mediació i diplomàcia preventiva, divulgació pública o missions d'observadors serien instruments propis del capítol VI de la Carta de Nacions Unides que serien utilitzats en l'etapa de la prevenció i en cas de que l'Estat on s'està cometent el crim internacional no respongués a les mesures diplomàtiques i pacífiques, com diu el paràgraf 139 del Document Final de la Cimera s'haurien d'adoptar mesures col·lectives "oportunes i decisives".

Aquestes mesures hauran de ser autoritzades pel Consell de Seguretat, en virtut dels Articles 41 i 42 del Capítol VII de la Carta de Nacions Unides tenint en compte que:

A l'article 41 trobem instruments com: sancions, congelació d'actius financers, prohibicions de viatjar, suspensió de crèdits i d'ajuda, control d'armes, limitació de contacte diplomàtic, etc.

I l'article 42, en canvi, és el que autoritza l'ús de la força militar coercitiva desplegant forces multinacionals aprovades per les Nacions Unides per a l'establiment de zones de seguretat, l'imposició de zones de prohibició de vols, l'establiment d'una presència militar en terra i mar amb propòsit de protecció o dissuasió o qualsevol altre mitjà que estableixi el Consell de Seguretat.

